

6.-7. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabının Okunabilirliği ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu: Fransa Örneği

Erdal ÖZCAN*

Özet

Ders kitapları, öğretmenle öğrenci arasında kurulan iletişimin ilk ve en önemli basamağını oluşturmaktadır. Bu iletişimin baştan itibaren yerinde ve nitelikli kurulması hem öğrencinin ilerideki başarısını doğrudan etkileyecek hem de öğretmenin ders içi verimliliğine katkıda bulunacaktır. Bu çalışma, yurt dışında verilmekte olan Türkçe ve Türk Kültürü derslerinde kullanılan kitapların öğretmen ile öğrenci arasında nitelikli bir iletişim aracı olup olmadığını tartışmaya açmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda TTKB'nın 16.11.2009 tarih ve 201 sayılı kararıyla kullanılmakta olan 6.-7. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının hedef yaş düzeyine uygunluğu bazı uluslararası testlerle denenmiş, ayrıca Fransa/Paris Eğitim Müşavirliği yetki alanı içindeki okullarda öğrenim gören iki dilli Türk öğrencilerle de kitaptaki metinlerin okunabilirliği sınanmıştır. Betimsel tarama modeli ile gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları 6.-7. sınıflara okutulmakta olan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının okunabilir olmaktan uzak olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa'daki Türkler, okunabilirlik, Close, Fog, Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabı.*

The Readability of the Course Book Used For the 6.-7. Grade Turkish and Turk Culture Course and Its Eligibility to the Target Learners' Age Level: A Case from France

Abstract

Coursebooks constitute the first and the most significant step in communication between teachers and learners. From the very beginning, the quality and the suitability of the communication will both have a direct effect on the student's success in the future and will contribute to the teacher's classroom performance efficiency. This study aims at bringing to discussion whether the coursebooks, which are used abroad for Turkish and Turk Culture courses, are quality communication means between the students and teachers. In this context, by the decision of the Board of Education and Discipline with a date, 16.11.2009 and number 201, the eligibility of the 6. 7. Grade Turkish and Turk Culture course's coursebooks in use to the target learner's age levels is tested through several international tests, as well as France/Paris based Education consultancy also tested the readability of the texts in the coursebooks with the bilingual Turkish students attending the schools within their jurisdiction. The results of a descriptive-survey model study reveals that the coursebooks used for the 6.-7. Grade Turkish and Turk culture courses are far from being readable.

Key Words: *Turks in Europe, readability, Close, Fog, coursebook for Turkish and Turk Culture.*

---

* Öğr. Gör., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, eozcan@sakarya.edu.tr.

Giriş

İnsanoğlunun gereksinimlerinden en önemlisi iletişim kurma gereksinimidir. İletişim, durmaksızın süren bir anlama ve anlatma serüvenidir. İnsanın doğduğu anda ağlama sesi ile başlayan bu serüven, ölünceye kadar değişik yöntem ve araçlarla devam eder. Bu araçların başında da kitaplar vardır. Teknolojiye ve ilerlemeye bağlı olarak hayatın her alanında görülen devinim, iletişim araçları için de geçerlidir. Zaman zaman bu araçlardan bazılarının sahnedeki rollerini oynayıp ayrıldıklarını bazılarının ise güçlenerek rollerine devam ettiklerini görürüz. Örneğin günümüzde, neredeyse insanlık tarihi ile yaşıt olan yazı ve yazılı iletişim araçları arasında sayılan kitaplar, yaşamdaki devinime de koşturarak, görsel-işitsel araçlarla desteklenerek daha da etkili bir hal almıştır. Eğitim yaşamı süresince, -insan hayatı düşünüldüğünde bu süre gayet uzundur- öğrenenin ve öğreticinin arasındaki iletişimde önemli bir role sahip olan ders kitapları, bu iletişimi ancak belli niteliklere sahip olurlarsa noksansız olarak gerçekleştirebilirler. Aksi durumda sağlıklı bir iletişimin kurulamaması ve sınıf içinde sonuçları öngörülemez çatışmaların çıkması kaçınılmaz olur.

Çoğu zaman basit bir şekilde ‘ders kitabı’ diye geçiştirilen eğitimin bu temel iletişim aracının etkisiz ve yetersiz olması, aslında sonrasında yaşanacak birçok çatışmanın da kaynağını oluşturabilir. Dökmen’e göre, kişiler arası iletişim çatışmalarının bir nedeni gereksinimlerimizdir. “İnsanlarla kuracağımız iletişimin ve yaratacağımız çatışmaların niteliğini belirleyen etmenlerden birisi güdülerimizdir. Davranışlarımızı güdülerimiz yönlendirir. Bazı güdülerimizin etkisiyle birtakım çatışmalara girebiliriz ya da bazı gereksinimlerimizi gidermemiz engellendiğinde saldırgan olabiliriz. Kimi zaman da ailelerde aile bireyleri farklı gereksinimlere sahip oldukları ve bunları giderme konusunda orta yol bulamadıkları için çatışma ortaya çıkar” (Dökmen, (2004, 82-105). Benzer bir durum ders kitapları için de geçerlidir. Öğretmenle öğrenci arasında temel bağ olan ders kitabı sağlıklı bir iletişim kurulmasına imkân vermezse öğrencinin derse, öğretmene dolayısıyla bilgiye mesafeli bir tutum izlemesi ile karşı karşıya kalınabilir. Bu durumda, sadece sağlıklı ve verimli bir eğitim ortamının oluşturulamaması değil, aynı zamanda sınıf içinde öğretmenle öğrenci arasında çıkabilecek bazı çatışmaların yaşanması, kitapta okutulan metinlerin öğrencilerin ilgi ve

gereksinimlerini karşılayamaması gibi tehlikeler söz konusudur. Bu tehlikeleri gidermenin birinci yolu, öğrencilerin dikkatlerini çekecek ilgi ve gereksinimlerine cevap verecek ve seviyelerine uygun metinleri seçmektir. Öğrencilerin seviyelerinin göz ardı edildiği bir seçim, öğrencinin hem derse olan ilgisini azaltacak hem de öğrencinin ders kitabıyla ve öğretmenle daha az etkileşime girmesine neden olacaktır.

Gereksinim olgusundan daha önce dikkat etmemiz gereken şey, seçilen metinlerin öğrencilerin seviyesine uygun olup olmadığı konusudur. Öğrencinin seviyesine inmeyen, öğrencilerce anlaşılmasında güçlük çekilen, okunabilirliği olmayan metinler, gereksinimlere cevap verecek nitelikte dahi olsa, anlaşılma noktasında yaşanacak olumsuzluklar nedeni ile üstüne düşen iletişim rolünü gerçekleştiremeyecektir. Okunabilirliği olmayan ve öğrencinin seviyesine hitap etmeyen metinlerle çalışmak, iletişimi sağlamamak bir tarafa öğrencinin metinde iletilen mesajı algılamaması noktasında dahi bir takım olumsuz sonuçlar doğurabilir.

Sonuç olarak; derste öğretmenle öğrenci arasında kurulacak sağlıklı bir iletişim için kitap yazarının belli ölçütlere sahip olması ve öğrencilerin bilgi ve birikimlerinin yeterli olması kadar kitabın da iletişim için gerekli niteliklerle donatılması gerekmektedir. Başka bir deyişle verici (öğretmen), alımlayan (öğrenci) ve araç (ders kitabı) arasında öğrenci merkezli bir uyumdan söz edilmelidir.

Kavramsal Çerçeve

Eğitim bilimleri, öğretmen, öğrenci ve ders kitabı arasında öğrenci merkezli bu uyumu genel öğretim ilkeleri arasında saymakta ve “çocuğa görelilik” ilkesi olarak adlandırmaktadır. Çocuğa görelilik, ders programının hazırlanmasından derste uygulanan yöntemlerin ve kullanılacak ders araç gereçlerinin belirlenmesine kadar öğrencinin hem bedensel hem ruhî hem de sosyal durumlarının dolayısıyla bireysel farklılıklarının dikkate alınması olarak tanımlanabilir. Yurttaş (1995) “çocuğa görelilik” ilkesini, “Çocuğun düşünme gücüne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyup anlayabileceği dili ve anlatımı içinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden besleyen, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği bir düzeyde olan, dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arıtılmış olan”

olarak tanımlar. Gerek konusu ve içeriği, gerek biçimsel özellikleri gerekse de dili ve anlatımı çocuğun ilgi ve beklentileri ve dil seviyesi ile örtüşmeyen bir metin, okunmak ve anlaşılacak bir tarafa sınıf içi çatışmalara neden olma, derse ve bilgiye güdülenememe, başarı için gerekli olan etkileşimin sağlanamaması gibi birçok yan etkisi olan göstermelik bir ders araç gerecinden öteye gidemeyecektir. Nitekim Sever'e (2003,9) göre "çocuğa göre"lik ilkesi, onun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüştürmeyi zorlar. Dilidüzgün'e (2002,9) göre çocuk yazını bir yazın türüdür ve çocuk gerçekliği veya "çocuğa göre"lik ilkesi göz önüne alınarak yapılmalıdır. Bu ilkeye "çocuğa uygunluk" veya öğretimi "bireyselleştirme" ilkesi de denir.

"Çocuğa göre" ilkesi, yurt dışında sürekli olarak farklı bir kültürle etkileşim içinde bulunan yurttaşlarımızın çocukları söz konusu olduğunda daha da önemlidir. Zira yurt dışındaki Türkçe derslerinde kullanılan kitaplar "çocuğa göre"lik ilkesinin göz ardı edilmesi nedeniyle okunamazlarsa öğrenci yalnızca dilinden değil öz kültüründen de uzaklaşacak ve içinde yaşadığı kültürün hâkimiyetine girecektir. Bu çalışmanın amacı yurt dışında okutulan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitapları ile öğrenci seviyeleri arasında bu anlamda bir uyumun olup olmadığını araştırmaktır.

Bu bağlamda yurt dışında yaşayan Türk öğrencilerin ana dili derslerinde kullanılan ders kitapları ile ilgili, "6.-7.sınıf Türkçe ve Türk kültürü ders kitabında var olan metinlerin okunabilirliği nedir?" ve "Ders kitabı için seçilen metinler, hedef yaş düzeyine ne kadar uygundur?" soruları, çalışmanın temelini oluşturan problem cümleleridir.

Bugün ders kitaplarında bu uyumun gerekliliğini fark eden Milli Eğitim Bakanlığı okutulacak kitapların hazırlanmasına dair bir yönetmelik çıkararak yazarlarda, yayınevlerinde ve ders kitaplarında olması gereken nitelikleri belirlemiştir. 31.12.2009 tarih ve 27449 sayılı MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, hazırlanacak olan ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin öğrencilerin, millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini beslemesini ön şart olarak görmüş, bu bağlamda:

- İçerik,
- Dil, anlatım ve üslup,
- Öğrenme, öğretme ve ölçme değerlendirme,

ç) Teknik tasarım ve düzenleme

açılırlarından uyulması gereken ölçütleri de net bir şekilde ortaya koymuştur. Yönetmeliğe göre; içerik açısından hazırlanan kitapların konuları ve üniteleri, sınıf seviyesine göre günlük hayatla bağlantılı ve uygulamalı olarak ele alınır. Yine bu metinlerde kazandırılacak bilgi, beceri, tavır ve tutumlar ile değerler, sınıf seviyesine uygun kavram ve örneklerden hareket edilerek verilir.

Dil, anlatım ve üslup açısından ise kitapların öğrencilerin seviyelerine uygun, kelime hazinelerini geliştirmelerine fırsat veren Türkçenin zengin ve akıcı kullanılmasına özen gösterilen metinlerden oluşması gerekmektedir. Yönetmeliğe göre; metnin öğrencinin seviyesine uygun olabilmesi için gözetilmesi gereken ölçütlerden biri de cümle uzunluklarıdır. Okunabilirlik açısından cümle uzunlukları, sınıf seviyesine uygun olarak düzenlenmelidir.

Görüldüğü gibi gerek içerik gerekse kullanılan dil anlatım ve üslup açısından okutulacak olan metinlerin öğrencinin seviyesine uygun olması birincil şart olarak gözükmektedir. Nitekim Sever de öğretimin temel gereçlerinden gördüğü yazınsal ve öğretici nitelikli metinlerin öğrenci seviyesine uygun olması gerektiğini ayrıca ana dilinin özelliklerini ve anlatım gücünü ve güzelliğini yansıtan eserlerden seçilmesi gerektiğini söylemektedir (Sever, 2006 akt. Solak ve Yaylı, 2009).

Bir metnin öğrencinin seviyesine uygun olup olmadığını birçok ölçütü ölçmek mümkündür. Okutulan bir metnin öğrenciye uygun olup olmadığını ortaya koyan ölçütlerden birisi de "okunabilirlik" olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir deyişle okunabilirlik, metnin öğrenci açısından anlaşılır olup olmadığını ölçmeye yarar. Dolayısıyla okunabilirlik, bir metindeki cümlelerin uzunluğu, sözcüklerdeki hece sayısı, cümlelerin birbirleriyle olan ilişkisi, her cümlede vurgulanmak istenen düşünce sayısı, paragraflarda rehber cümle kullanımı, fikirlerin devamlılığı gibi etkenlerle doğrudan ilişkilidir (Colette ve Chiappetta, 1989 aktaran Çepni ve Gökdere, 2001). Firdevs ise çocuk kitaplarında kullanılacak kelimelerin kısa, basit, canlı, somut olması ve yaş düzeyine uygun olarak seçilmesi gerektiğini söyler. Cümlelerin basit ve kısa olması metnin okunabilirliğini artırır (Güneş, 2000:337-349). Yazılı metin bağlamında ders aracının, öğrencinin yaşına ve bilgi seviyesine uygun olup olmadığını belirleyen bir nitelik olan "okunabilirlik", Gökdere'nin tanımıyla, bir ders kitabını okuyan öğrencinin hızlı okuma ve

okuduğunu anlama derecesi olarak tanımlanabilir (Çepni ve Gökdere, 2001). Ateşman'a göre ise bir metnin okunabilirliği, okuyan açısından, metnin kolay ya da zor anlaşılır olmasına göre belirlenir (Ateşman, 1997). Bir ders kitabının okunabilirliği ne kadar fazla ise o ders kitabı öğrenciler tarafından o derece çabuk okunabiliyor ve aynı derecede iyi anlaşılıyor demektir (Yalın, 1996: 61-65).

Bütün bunlardan "okunabilirliğin" çocuğa görelilik ilkesi ile örtüştüğü ve okutulacak metinlerin çocuğun yaş seviyesine uygun olup olmadığını ölçen bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Okunabilirliğin nasıl ölçüldüğü son dönemde eğitim bilimleri alanında sıkça tartışılacak olan bir konudur. Okunabilirliği ölçen birçok test bulunmaktadır. Bunlar uluslararası kabul gören "FLESH, FOG, SMOG, FRY, CLOZE" gibi testlerdir. Sönmez'in hazırladığı model (Sönmez Modeli) dışındaki hemen bütün testler yabancı kökenli testlerdir. Sönmez'in hazırladığı model doğrudan metin üzerinden okunabilirliği / anlaşılabilirliği ölçmektedir. Bu çalışma ise hem metin hem öğrenci üzerinden metnin okunabilirliğini test etmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle çalışmada kullanılan testler FOG ve CLOZE testleridir. FOG testi metnin yaş düzeyini, CLOZE testi ise okunabilirliği ölçmektedir.

Çalışmadan elde ettiğimiz bulguları ve bulgulara ait yorumları sunmadan önce, çalışmanın yöntemi hakkında bilgi vermek bu çalışmada okunabilirliği ölçmek için kullanılan CLOZE testinin ve metinlerin yaş seviyesine uygunluğunu ölçmede kullanılan FOG testinin yöntemleri hakkında kısa bilgi vermek yararlı olacaktır.

Yöntem

Araştırmada betimsel tarama modeli uygulanmıştır. Bununla birlikte çalışma FOG ve CLOZE testlerinin uygulandığı nicel bir araştırmadır. Yöntem olarak okunabilirliği ölçmede "FOG" testi tekniğinden ve metinlerin yaş grubuna uygunluğunu tespit etmek için kullanılan aynı zamanda diğer testlere göre dilimize daha uygun olan "CLOZE" testi tekniğinden faydalanılmıştır.

CLOZE testinin uygulanabilmesi için öncelikle Paris Eğitim Müşavirliğinde görevli bir öğretmenle irtibata geçilerek testin uygulanabilmesi için kendisinden yardım alınmıştır. Öğretmen hem Müşavirlikten çalışmanın yapılabilmesi için gerekli izinleri

almış hem de çalışmayı aşağıda adı geçen bölgelerdeki öğrencilere uygulamıştır. "CLOZE" testinin uygulanmasında, çalışmanın evrenini, Fransa'da ana dili derslerine giren 6.-7.sınıf öğrencileri, örneklemini ise Paris, Île de France'a bağlı Val d'Oise ve Yvelines şehirlerinde bu derse giren, Random yöntemiyle (rastlantısal olarak) seçilmiş, altmış 6.-7.sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrencilere ders kitabındaki Türkçe ile ilgili bölümden rastgele seçilen 3 metin üzerinde çalışma yaptırılmış ve sonuçlar CLOZE testine göre değerlendirilmiştir. "FOG" testi ise doğrudan ders kitabına uygulanmıştır. FOG testi İngilizce ders kitapları için hazırlandığından değerlendirme aşamasında, testin Gökdere ve Çepni tarafından Türkçe okutulan ders kitaplarına uyarlanmış hali kullanılmıştır. Ulukalın, 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını okunabilirlik formülleriyle incelediği yüksek lisans tezinde, kitabın yaş seviyesine uygun olup olmadığına ilişkin bir genellemeye gidebilmek için kitaptan seçilecek tek metnin yeterli olamayacağını söylemiş ve 3 metin seçerek çalışmasını yapmıştır (Ulukalın, 2007). Bu araştırmada da, kitabın yaş seviyesine uygun olup olmadığı rastgele seçilen 5 metin üzerinde yapılan çalışmayla belirlenmiştir.

Close Testi

Uzmanlara göre Close Testi, yabancı dilin özelliklerine göre hazırlanmış değişik birçok teste göre Türkçenin yapısına daha uygun bir test olarak gözükmektedir (Çepni ve Gökdere, 2001; Ulukalın, 2007, İnce, 2011). 4 aşamalı bir test olan Close Testi doğrudan öğrencinin katılımı ile yapılmaktadır. Bu aşamalar:

1. Yapılandırma,
2. Yönetim,
3. Ölçme,
4. Yorumlama.

Yapılandırma aşamasında öğrencilerin kullandıkları ders kitabındaki metinlerden seçilen 275 sözcüklük paragraflar kullanılmaktadır. Paragrafta ilk cümleden sonra gelen cümlelerde, ilköğretimin ikinci kademesi için, her on sözcükten bir sözcük rastgele atılır. Bu sözcükler, daha sonra testin sağlanmasında kullanılmak üzere başka bir yere kaydedilir ve metinde boş kalan yer öğrenciye gösterilmek üzere koyu bir kalemle işaretlenir.

Yönetim aşamasında öğrencilerden kendilerine dağıtılan ve üzerinde boşluklar olan paragraflarda boşlukları cümlenin anlamına uygun olacak şekilde doldurmaları

istenmektedir. Süre konusunda ise öğrencilerin seviyeleri de göz önünde tutularak kabul edilebilir bir süre tayini yapılır.

Ölçme aşamasında, metinden daha önce çıkarılan özgün sözcüklere göre hazırlanan bir cevap anahtarı aracılığıyla öğrencilerin verdikleri yanıtlar değerlendirilir. Öğrencilerin, boşlukları doldururken tam sözcük yerine kullandıkları eş anlamlı sözcükler, doğru yanıt olarak kabul edilmez. Ayrıca bu cevaplar doğru kabul edilseler bile, hem Çepni ve Gökdere, hem de Ulukalın'a göre sonuç çok da fazla değişmemektedir (Çepni ve Gökdere, 2001; Ulukalın, 2007). Nitekim İnce, 2010 yılında Fransa'da öğrenim gören 4., 5. sınıfa devam eden iki dilli Türk öğrencilere uyguladığı testte, öğrencilerin özellikle "ekler" konusunda ciddi bir sıkıntı çektiklerini gözlemlemiş ve öğrencilerin verdiği cevaplarda iyelik ekleri, kip ekleri, olumsuzluk ekleri, tamlama ekleri gibi konularda yaptıkları dilsel hataları görmezden gelmesine ve eş anlamlı sözcüklerle verilen yanıtları doğru kabul etmesine rağmen sonuç değişmemiştir.

Yorumlama aşaması, verilen doğru yanıtlardan hareketle kitabın okunabilir olup olmadığını ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Kitabın okunabilirliğini belirlemede bireysel başarılarından ziyade sınıfın genelde ortaya koyduğu başarı düzeyi göz önünde tutulmalıdır. Bu aşamada kitabın okunabilirlik seviyesini ortaya koyan 3 basamak belirlenmiştir.

Birinci basamak paragraf üzerindeki boşlukların %60'ının öğrencilerce doğru sözcük koyularak doldurulabildiği basamaktır. Bu durum, kitabın (metnin) rahat okunabilir olduğunu ve öğrencilerin kendilerine verilen metni okumak için herhangi bir rehber (yardıma) ihtiyaç duymadıklarını göstermektedir. Dolayısıyla böyle bir metin öğrenci seviyesinin göz önünde bulundurularak seçildiğini/hazırlanmış olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin kendilerine verilen boşluklardan %40 - %60'ını doğru olarak doldurabildikleri basamak metnin ikinci basamak seviyesinde olduğunu göstermektedir. Bu, öğrencilerin metni -kitabı- okumada az da olsa zorlanabileceklerini ve metni anlayabilmek için bir rehber, profesyonel bir yardıma ihtiyaç duydıklarını göstermektedir. Bununla birlikte bu sonuç, kitabın yine de okunabilir olduğunu gösterir. Öğrencilerin kendilerine verilen boşluklardan %40'ından daha azını doğru doldurabildikleri seviye, üçüncü basamaktır. Bu

durumda metnin -kitabın- okunabilirliğinden söz etmek mümkün değildir. Bu seviye, kitabın öğrenciler için zor olduğunu, öğrencilerin bu kitaptaki metinleri anlayarak okuyabilmeleri için çok sayıda rehber (yardıma) ihtiyaç duydıklarını ve bu nedenle, kitabın bir an önce başka bir kitapla değiştirilmesi gerektiğini göstermektedir (İnce, 2011).

FOG testi (Frequency of Goobledegook: Hızlılığın sıklığı)

FOG testinin Close testinden farkı FOG testinin yapı itibarıyla yabancı dillere daha uygun olmasıdır. Asıl itibarıyla FOG testi İngilizce metinler için hazırlanmış bir testtir. Test, metnin kolay ya da zor olmasını metni oluşturan cümlelerin uzunluğuna ve çok heceli sözcüklerin sayısına bağlamaktadır. Uzun cümlelerden oluşan ve içinde çok heceli sözcükler barındıran metinlerin karmaşıklaşacağından ve öğrenciler tarafından zor okunacağından hareket eden yöntem bağlamında kitabın içerisinde rastgele seçilen metinlerden 100 sözcüklük örnek paragraflar alınır. İnce, teste ilişkin süreci şu şekilde özetlemektedir (İnce,2011):

"Her cümledeki ortalama sözcük sayısı hesaplanır. Bunun için paragraftaki toplam sözcük sayısı, toplam cümle sayısına bölünür. Formül üzerinde ortalama sözcük sayısı, "S" ile gösterilir. Daha sonra paragraf içindeki çok heceli (üç veya daha fazla heceden oluşan) sözcüklerin yüzdesi hesaplanır ve ortalaması bulunur. Bunun için ise toplam çok heceli sözcük sayısı paragraftaki cümle sayısına bölünür. Formül üzerinde çok heceli sözcüklerin oranı "N" ile gösterilir. Elde edilen değerler US (Ulusal sınıf) düzeyi formülü üzerine yerleştirilir".

Bu formül Çepni ve Gökdere tarafından Türkçeye uyarlanmış; İnce ve Ulukalın da çalışmalarında bu formülü kullanmışlardır:

$$US \text{ Sınıf Düzeyi} = 0,6.(S+N)+5$$

Bulgular ve yorum

CLOZE testi için, kitabın Türkçe ile ilgili bölümünden, "Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu", "Çayı Türkiye'ye Kim Getirmiş" ve "Yeryüzünde Bir Cennet" adlı metinler seçilmiştir. CLOZE testinin yorumlama aşamasında öğrencilerin 3 basamağa nasıl dağıldığına ilişkin tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 2: 6.-7.sınıflar Ders Kitabı FOG testi sonuçları

Metinler	Yazar	Seçilen Metinlerin FOG Değeri	6.-7. Sınıf Ders Kitabı Ortalama FOG Değeri
Yeryüzü Cenneti: Gökova Körfezi	Halikarnas Balıkcısı	15,62	(14,27)
Yeryüzünde Bir Cennet	Azra Erhat	15,20	
Mimar Sinan ve Deha	Kitap için düzenlenmiştir	15,70	
Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu	Saim Sakaoglu	10,20	
Atatürk'ün Çalışmaları	Muzaffer Erendil	14,66	

FOG testi kitaptaki metinlerin yaş seviyesinin ortalama 14,27 olduğunu ve bazı metinlerin yaş seviyesinin 15'in üzerinde olduğunu göstermektedir. Bu sınıf seviyesindeki öğrencilerin 11-12 yaş aralığında oldukları düşünülecek olursa söz konusu metinlerin bu yaş grubu seviyesinin yaklaşık 3 yaş daha üzerinde olduğu görülmektedir. Öte yandan İnce, hem kendi çalışmasının sonuçlarından hareketle hem de Akıncı'nın yaptığı gözlemlerden yola çıkarak, yurt dışında yaşayan Türk öğrencilerin dil seviyelerinin ana vatandaki öğrencilerle aynı olmadığını, haftada sadece 2 ders saati Türkçe gören ve tüm yaşam alanları yabancı bir dilin etki alanı içinde olan öğrencilerin, Türkiye'deki yaşlılarının gerisinde bir dil gelişimi izlemekte olduklarını ve bu öğrencilerin ana dili seviyelerinin yetersiz olduğunu ve ancak konuşma becerisini temel seviyede yapabilecek durumda olduğunu aktarmaktadır. (İnce, 2010; Akıncı, 2007). İnce'ye göre bu çocuklar için seçilecek metinlerin yaş seviyesi, olması gereken seviyeden 2-3 yaş daha yüksek değil bilakis en az 2 yıl geride olmalıdır. Nitekim Özcan, İnce ve Boztılki'ye göre de iki dilli öğrencilerin dil gelişimi ile tek dilli öğrencilerin dil gelişimi aynı paralellikte değildir. Seçilen türlere ait örnekler, iki dilli öğrencilerin dil gelişimine uygun olmalıdır. Gerekirse metinlerde sadeleştirmeye gidilerek iki dillilerin anlayabilecekleri seviye sağlanmalıdır (İnce, Boztılki ve Özcan, 2011).

Bu durumda 6.sınıf öğrencileri için ortalama 10-11 yaş seviyesinde, 7.sınıf öğrencileri için ise ortalama 11-12 yaş seviyesinde metinler seçilmesi gereklidir. Nitekim seçilen metinler arasında FOG testi sonuçlarına göre denek grubunun yaş seviyesine en yakın çıkan "Bir Göl Nasıl Bin Göl Oldu" adlı parçanın CLOSE testi sonuçları bu değerlendirmeleri doğrular niteliktedir. Yukarıdaki tablolar incelendiğinde, 10,20 yaş seviyesi ile bu metin, bu gruba ait yaş

seviyesinden 1-2 yıl geride olmasına rağmen CLOSE testi sonuçları, öğrencilerin bu metinle çalışırken bile zorlandıklarını göstermektedir.

Çalışmanın sonuçları, yurt dışındaki yurtttaşlarımızın çocukları için hazırlanan ders kitabının yaş olarak 6.-7.sınıf öğrencilerinin yaş seviyesinden çok daha yüksek olduğunu; öğrenciler için okunabilirliği olmayan ya da okunabilmek için çok sayıda rehber ihtiyacı duyulan "zor metinler" içerdiğini göstermektedir. 2009 yılından itibaren internet üzerinden okutulmaya başlanan, 2010 yılından itibaren ise fiilen dağıtımı gerçekleştirilen ve yurt dışındaki ana dili dersinin temel aracı konumuna geçen bu kitapların uygun olan bir başkası ile değiştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Ana dili dersleri dünyanın birçok ülkesinde gerçekleştirilmektedir. Şüphesiz elde ettiğimiz bu sonuçlar çalışmanın yapılabildiği okullar ile sınırlıdır. Bununla birlikte bu sonuçlar genel bir tablo çizmesi bakımından önemlidir. Çalışmanın, kitabın okutulduğu diğer okullarda da yapılarak sonuçlarının alınması, geleceğe ilişkin anadili politikalarının doğru çizilmesine yardımcı olacaktır.

İleride okutulacak kitapların hazırlanması aşamasında bölgesel farklılıklar dikkate alınmalı, metinlerin seçiminden önce öğrenci seviyelerini tespit etmek için bu öğrencilerin "okuma hızlarının ölçülmesi", "okuma hızları ile anlama yetenekleri arasındaki bağıntıların tespiti", "aktif ve pasif sözcük dağarcıklarının tespiti" gibi değişik çalışmaların yapılması yerinde olacaktır.

Sonuç ve öneriler

Çalışmanın sonuçları, yurt dışındaki yurtttaşlarımızın çocukları için hazırlanan ders kitabının yaş olarak 6.-7.sınıf öğrencilerinin yaş seviyesinden çok daha yüksek olduğunu; öğrenciler için okunabilirliği olmayan ya da

okunabilmek için çok sayıda rehber ihtiyacı duyulan “zor metinler” içerdiğini göstermektedir. 2009 yılından itibaren internet üzerinden okutulmaya başlanan, 2010 yılından itibaren ise fiilen dağıtımı gerçekleştirilen ve yurt dışındaki anadili dersinin temel aracı konumuna geçen bu kitapların uygun olan bir başkası ile değiştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Anadili dersleri dünyanın birçok ülkesinde gerçekleştirilmektedir. Şüphesiz elde ettiğimiz bu sonuçlar çalışmanın yapılabildiği okullar ile sınırlıdır. Bununla birlikte bu sonuçlar genel bir tablo çizmesi bakımından önemlidir. Çalışmanın,

kitabın okutulduğu diğer okullarda da yapılarak sonuçlarının alınması, geleceğe ilişkin anadili politikalarının doğru çizilmesine yardımcı olacaktır.

İleride okutulacak kitapların hazırlanması aşamasında bölgesel farklılıklar dikkate alınmalı, metinlerin seçiminden önce öğrenci seviyelerini tespit etmek için bu öğrencilerin “okuma hızlarının ölçülmesi”, “okuma hızları ile anlama yetenekleri arasındaki bağlantıların tespiti”, “aktif ve pasif sözcük dağarcıklarının tespiti” gibi değişik çalışmaların yapılması yerinde olacaktır.

Kaynakça

- Adalı, O. (2003). *Anlamak ve Anlatmak*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Akıncı, M. A., (2007). Fransa’da Türkçe Ana Dili Eğitimi ve İki Dilli Türk Çocuklarının Dil Becerileri. *II. Avrupa Türk Dili Bilgi Şöleni*. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara.
- Aslan, C. (2006). Türk Çocuk Yazınında Çocuk-Yetişkin Çatışmasının Yer Aldığı Kimi Yapıtların İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 193-216.
- Ateşman, E. (1997). Türkçede Okunabilirliğin Ölçülmesi. *Dil Dergisi*, 58, 71- 74.
- Güneş, F., (21-21 Ocak 2000). Çocuk Kitaplarının Okunabilirlik Açısından İncelenmesi. *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gökdere, M. ve Çepni, S. (7-8 Eylül 2001). Mevcut Fen Bilgisi Kitaplarının Bazı Okunabilirlik Formülleri İle Değerlendirilmesi. *Maltepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yeni Binyılın Başında Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu*. Maltepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- İnce, B. (2011). Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarının Anadilleri Türkçede Yaşadıkları Anlatım Sorunları - Fransa Örneği. Basılmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnce, B., (2011). Fransa Bağlamında 4.-5. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabının Okunabilirliği ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu. *III. Uluslararası Türkçenin Eğitimi Öğretimi Kurultayı, Türkçe Öğretimi Üzerine Çalışmalar*. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. *31.12.2009 tarih ve 27449 sayılı MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*.
- Özcan E.; İnce, B. ve Boztilki, G. (2010). 4.-5., 6.-7. ve 8.-10. Sınıf Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından İncelenmesi. *III. Uluslararası Türkçenin Eğitimi Öğretimi Kurultayı*. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Solak M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9).
- Ulu Kalın, Ö. (2007). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2004) ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İncelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalın, İ. (1996). Ders Kitapları Tasarım. *Milli Eğitim Dergisi*, 61-65.

Extended Summary

Coursebooks constitute the first and the most significant step in communication between teachers and learners. Many times, when one of the main tools of education, named simply as textbooks, are recognized as ineffective and inadequate, then it creates the source of many educational conflicts which will be encountered afterwards. If textbooks as the main connection between teachers and students do not allow the establishment of a sound communication, it is highly probable that students remain themselves at a distance from teachers, courses, and eventually to the knowledge/information. In this case, there are dangers that besides being unable to establish healthy and productive educational environment, some of the conflicts that might occur in the classroom between teacher and students and/or the texts might not meet the interests and needs of the students. The first way to fix the hazards is to choose the appropriate texts to meet the needs and levels of interests of students, and attract their attention. A selection ignoring the proficiency levels of students reduces the attendance of the students to the course as well as it will cause a decrease in the interaction between the students and the textbook and the teacher. From the very beginning, the quality and the suitability of the communication will both have a direct effect on the student's success in the future and will contribute to the teacher's classroom performance efficiency.

In terms of language, narration and the style, the textbooks are required to be appropriate to the levels of the students, to give opportunity to develop rich vocabulary, and to constitute texts with special attention to the use of fluent Turkish. According to the regulation text, one of the criteria that have to be considered for the texts to be appropriate to the level of students is the length of the texts. In terms of readability, sentence length should be arranged according to the proper level of the students.

As can be seen, both content and language used in the texts to be taught, in terms of narration and style, should be appropriate to the level of students, which seems to be a primary

requirement. Indeed, Sever points out those literary and quality texts, he sees them as the basic material in education, should be appropriate to the level of students, also, they should be chosen among works which reflects the native language characteristics and beauty and the power of expression (Sever, 2006 cited by. Solak ve Yaylı, 2009).

There are several tests that measure readability. These are the internationally accepted tests such as FLESH, FOG, SMOG, FRY, and CLOZE. Almost all tests are of foreign origin but the one developed by Sever. The model prepared by Sever, directly measures the readability and intelligibility of a text. And this study aims to test the readability of the text on both the text and students. For this reason, the test types that are used in the study are FOG and CLOZE. FOG measures that age level of the text and CLOZE tests the readability of the text.

This study aims at bringing to discussion whether the coursebooks, which are used abroad for Turkish and Turk Culture courses, are quality communication means between the students and teachers. In this context, by the decision of the Board of Education and Discipline with a date, 16.11.2009 and number 201, the eligibility of the 6. 7. Grade Turkish and Turk Culture course's coursebooks in use to the target learner's age levels is tested through several international tests, as well as France/Paris based Education consultancy also tested the readability of the texts in the coursebooks with the bilingual Turkish students attending the schools within their jurisdiction. The results of this study as carried out by a descriptive model indicate that the levels of the textbooks, which are prepared for the children of citizens living abroad, are much higher as for a 6-7 year old students' levels, and consist of "difficult texts" that need large number of instructions to be read if not completely non-readable. In this regard, the study also reveals that the textbooks utilized for the education of the 6-7 year old students are far from being readable.